ಡಾ॥ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ಕಾಮತ್*

ಕನ್ನಡಿಗರ ಕನ್ನಡಿಗಳು

ತನ್ನ ಪಡಿನೆಳಲನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಗಲೇ ಮಾನವನಿಗೆ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡಿಯ ಆವಿಷ್ಕಾರದ ವಿಚಾರ ಹೊಳೆದಿರಬೇಕು. ಅವನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನುಣುಪಾದ, ಹೊಳಪುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು ಆನಂದಿಸಿದ. ವಿವಿಧ ಧಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಕನ್ನಡಿಗನ ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಗರಿ ಮೂಡಿದವು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಲೋಹದ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಉಜ್ಜಿ, ತೀಡಿ ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಕ್ರಮೇಣ ಅದೊಂದು ಲಾಭದಾಯಕ ಉದ್ದಿಮೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇತರ ಧಾತುಗಳಿಗಿಂತ ಕಂಚನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ದೇವ ದೇವತೆಗಳ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು, ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸಲು, ಕಂಚನ್ನು ಬಳಸುವದು ಆದಾಗಲೇ ರೂಢಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಹೊಳಪನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ, ಕಂಚಿನ ಕನ್ನಡಿಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ಗಾಜಿನ ಆವಿಷ್ಕಾರವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾ ಗರೋಮ್ ಮತ್ತು ಚೀನಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗಳು ಭಾರತಕ್ಕೂ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಕೆಲವು ಪ್ರಕಾರದ ಅಪರೂಪದ ಕನ್ನಡಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕುಶಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಸ್ತಿದಂತದ ಹಿಡಿಕೆಯ ಕನ್ನಡಿಯೊಂದು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಏಶಿಯಾ ಮಾಯಿನರ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. (ಕ್ರಿ.ಶ. ಪೂ. ೧ನೇ ಶತಕ) ಕನ್ನಡಿಗರ ಕನ್ನಡಿಗೂ ಉಜ್ವಲ ಪರಂಪರೆ, ಇತಿಹಾಸಗಳಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಕುರ, ಆದರ್ಶ, ದರ್ಪಣ, ದರ್ಶನಿಗಳೆಂಬ ವಿವಿಧ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನವೊಂದು, "ದರ್ಪಣವು ಬೇರೆ ಕಂಚಲ್ಲ, ಬಟ್ಟಲು ಬೇರೆ ಕಂಚಲ್ಲ, ಭಾಂಡ ಒಂದೇ, ಭಾಜನ ಬೇರೆ. ಬೆಳಗೆ, ಕನ್ನಡಿ ಎನಿಸಿತಯ್ಯಾ" ಎಂದು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಕಂಚಿನ ದರ್ಪಣಗಳಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಹೊಳಪನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವಂತೆ ಶ್ರಮ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಡಪದ ಲಿಂಗಮ್ಮನ ವಚನ, "ಗಾಳಿ ಬೀಸದ ಜಲದಂತೆ, ಮೋಡವಿಲ್ಲದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ, ಬೆಳಗಿದ ದರ್ಪಣದಂತೆ ಮನ ನಿರ್ಮಳವಾದಲ್ಲದೆ ಆ ಮಹಾಘನವ ಕಾಣಬಾರದು." ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.[1] ಮನಸ್ಸಿನ ಶುಭ್ರತೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯ ಶುಭ್ರತೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪರಿಕಿಸುವದು ಅವಳ ಉದ್ದೇಶ. ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಯಾದೇವಿ, ಮಧುಕೇಶ್ವರನ ಪೂಜೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಹಲವಾರು ದ್ರವ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಪೊಂಗನ್ನಡಿ (ಹೊನ್ನಿನ ಕನ್ನಡಿ)ಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯರು ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.[2] ಕನ್ನಡಿ ಹೊರಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕನ್ನೆಯರು ನೇಮಿಸಲ್ಪ

---

* ೧೧೦, ಶಶಿಕಿರಣ ಎಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟ್ಸ್, ೧೮ನೇ ಕ್ರಾಸ್, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೦೩

1 'ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳು' : ಸಂ॥ ಆರ್.ಸಿ.ಹಿರೇಮಠ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೬೮, ಪು.೨೩೧, ವ.೯

2 ಕವಿ ಚಾಮರಸ ವಿರಚಿತ 'ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ', ಸಂ. ಎಮ್. ಎಸ್. ಸುಂಕಾಪುರ, (ಪೂರ್ವೋಕ್ತ) ೧೯೭೬. ಗತಿ ೪, ಪದ್ಯ ೨೦

ಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇವಪ್ಪಕವಿಯ ರಾಮ ವಿಜಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಹೊಸಗನ್ನಡಿ'ಯ ಉಲ್ಲೇಖ ವಿವಾಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.[3] ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸ ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಲಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು. ಕನ್ನಡಿ ಕಾಯಕದ ಶರಣರಿದ್ದರು.[4] ವಚನಕಾರ್ತಿ ರೆಮ್ಮವ್ವೆ ಕನ್ನಡಿ ಕಾಯಕದವಳು. "ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಯಿರಲು ತನ್ನ ತಾ ನೋಡಬಾರದೇ ?"[5] ಎಂದು ಆತ್ಮ ಶೋಧದ ವಚನ ವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಉಳ್ಳವರು ಮಗಳ ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಅದರ ಆಳಿಗಳವ ರನ್ನೂ ಅಳಿಯನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವಿತ್ತು.[6] ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ, ಹಿಡಿದು, ತನ್ನ ಮುಖ ಅದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಯೂ ಗೋಚರಿಸ ದಂತೆ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಲು, ಒಡತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲು ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.[7] ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯೆ ಯರ ನಿವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ರಸಿಕರನ್ನು ರಂಜಿಸಲು, ಶಯನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ 'ಮಲಗುಗನ್ನಡಿ'ಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ ಇಡು ತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಭೀಮಕವಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶಿಕಾರಿಪುರದ ೧೧೭೪ನೇ ವರ್ಷದ ಶಾಸನವೊಂದರಿಂದ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಾತ್ರದ ಹೆಂಗಳೆಯರಿಗೆ (ಸೂಳೆಯರ್ಗೆ) 'ಕನ್ನಡಿವಣ' ಕೊಡಮಾಡಿದ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[8] ವೀರಗಲ್ಲಿಗೂ ಕನ್ನಡಿ ಕಲಶದ ಸೇವೆ ಸಂದಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಮನಾಥ ಚರಿತ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಡುಗಲಿ ರಾಮನಾಥನ ಹತ್ಯೆಯ ಗಾಳಿ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿದ ಅವನ ಮಡದಿಯರು ಸತಿ ಹೋಗಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಗಂಧದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ರಾಮನಾಥನು "ತನ್ನಳಿವುಳಿವ ಕೇಳುತ ಕೆಳದಿಯರಿಂದ ಕನ್ನಡಿ ನಿಂಬೆಹಣ್ಣುಗಳನು ಮನ್ನಿಸುತ ಲಿರ್ದ ನಿಜಸತಿಯರ ಮೊಗಗನ್ನಡಿಗಳ ಕಂಡನಲ್ಲಿ"[9] ಎಂಬ ವರ್ಣನೆ ಬರುತ್ತದೆ.ಸತಿಯ ಸಿಂಗಾರ, ಮೆರವಣಿಗೆ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡಿಗೆ ಆದ್ಯತೆಯಿತ್ತು. ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ಪುರುಷರೂ ತಮ್ಮ ಅಲಂಕಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ತಪ್ಪದೇ ಸೇರಿಸು ತ್ತಿದ್ದರು.[10]

ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಂತೆ, ಕನ್ನಡ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೂ ಕನ್ನಡಿಗಳ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಬಳಕೆಯ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಭಾವೀ ಪೀಳಿಗೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೇಲೂರಿನ ಶಿಲಾಬಾಲಿಕೆಯರಲ್ಲಿ ದರ್ಪಣ ಸುಂದರಿಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮೆಚ್ಚದವರಿಲ್ಲ. ಸುಂದರ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ಸಿಂಹ ಕಟಿಯ ತೋರಕೇಶರಾಶಿಯ ಮೈತುಂಬ ಆಭರಣ ಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಕನ್ಯೆ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಬಾಹ್ಯ ಗೋಲಾಕಾರದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೊರಳ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರ ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಂತಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಂತೆ ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಚಂದೇಲ ಅಳರಸರ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಗೂ ಕನ್ನಡಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಕರ್ಷಕವೆನಿಸಿರಬೇಕು. ಅಂತೆಯೇ ಖಜುರಾಹೋ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಮದನಿಕೆಗಳ

---

3 ದೇವಪ್ಪಕವಿ ವಿರಚಿತ 'ರಾಮವಿಜಯ ಕಾವ್ಯ', ಸಂ. ಪ್ರೊ॥ ಟಿ. ಕೇಶವಭಟ್ಟ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೬೯, ಅಧ್ಯಾಯ ೮, ಪದ್ಯ ೬೧ (ರಾ. ವಿ)

4 ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶನ 'ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಕನ್ನಡಿ ಕಾಯಕದ ತಿಮ್ಮಣ್ಣನನ್ನು ಹೆಸರಿಸುತ್ತದೆ.

5 ಶಿವಶರಣೆಯರ ವಚನಗಳು, ಪು. ೪೦೫, ವ. ೨೩೫

6 ರಾ.ವಿ. ಅಧ್ಯಾಯ ೮, ಪದ್ಯ ೫೨-೫೪

7 ನಂಜುಂಡ ಕವಿ ವಿರಚಿತ ರಾಮನಾಥ ಚರಿತ, ಸಂ॥ ಎಚ್. ದೇವೀರಪ್ಪ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೬೪, ಭಾಗ ೨, ಅಧ್ಯಾಯ ೬, ಸಂಧಿ ೨೪, ಪದ್ಯ ೧೬೨ (ರಾ.ನಾ.ಚ)
"ಓರ್ವಳು ತನ್ನ ಮುಖೇಂದುವ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ । ಬಂದು ಪಿಡಿಯೆ ಮುಕುರವನದರೊಳು ತನ್ನ । ಕಂದಿರ್ದ ಮೊಗವ ನೋಡಿದಳು " ಪ್ರ. ೮೩

8 ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯ ಕರ್ನಾಟಿಕ VII, ಶಿಕಾರಿಪುರ ೨೯೫

9 ರಾ.ನಾ.ಚ, ಅಧ್ಯಾಯ ೫, ೪೫ನೇ ಸಂಧಿ. ಪದ್ಯ ೫೩

10 'ಪದ್ಮರಾಜ ಪುರಾಣಂ'. ಸಂ॥ ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೫೨. ಪದ್ಮರಸನು ವನವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಒಯ್ದ 'ಹಡಪ'ದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಗಿಂಡಿ, ಹೊಗೆಮುಕೊಳವೆ, ಪನ್ನೀರಿನ ಕುಪ್ಪಿ, ಕಸ್ತೂರಿಯ ಕಟ್ಟೆ, ಸಾದಿನ ಭರಣಿ, ಜವ್ವಾದಿಯ ವಂಕಿ, ಶ್ರೀಗಂಧದ ಓಂಪು, ಕರ್ಪೂರದ ನಾಳಿಯೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಯೂ ಇತ್ತು. ಅಧ್ಯಾಯ ೮, ಪದ್ಯ ೭

ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಿಯ ಸುರಸುಂದರಿಯರನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ದುಬೆಲ್ಲಾ ಕಲಾ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದ ಸುರ ಸುಂದರಿಯರ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ. ಬಾದಾಮಿಯ ಗುಹಾಲಯದಲ್ಲಿ, ವರ್ತುಲಾಕಾರದ ಆಸನ ವೊಂದರಲ್ಲಿ ಆರೂಢಳಾಗಿ ಅಲ್ಪವಸನ ಧರಿಸಿದ ಯುವತಿಯೊಬ್ಬಳು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಕಿರುಗನ್ನಡಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕುಂಕುಮವನ್ನು ಹಣೆಗಿಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯದ ಹೂಜೆ ಹೊತ್ತ ಸೇವಕಿ ಬಲಗಡೆಗೆ ನಿಂತರೆ, ಎಡಗಡೆಗೆ ನಿಂತಾಕೆ ಚಾಮರ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಮೂಡಬಿದುರೆಯ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗೃಹಿಣಿಯೋರ್ವಳು ಕನ್ನಡಿಯಿರುವ ಪುಟ್ಟ ಕುಂಕುಮದ ಭರಣಿ ಹಿಡಿದು ಹಣೆಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂಥ ವಸ್ತುವುಳ್ಳ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಅನೇಕಾನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಪತ್ತು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಕನ್ನಡಿಗಳ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡಿತಿಯರು ವೀಳ್ಯ ಮೆಲ್ಲುವವರಾಗಿದ್ದು ಸದಾ ಕೆಂದುಟಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾರಿಯರಂತೆ ತುಟಿಗೆ ಬಣ್ಣ ಸವರಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮೇಯವೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಸರ್ವ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ನಂಬಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಗೊಳದ ಜೈನ ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರವೊಂದರಲ್ಲಿ ಅರಸಿಯೋರ್ವಳು ಕನ್ನಡಿ ಬಳಸಿ ತುಟಿಗೆ ಬಣ್ಣ ಸವರಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಪರೂಪದ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಸೀಬಿಯ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ಬಳಸಿದ ಅನೇಕ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಗರತಿಯೋರ್ವಳು ಉಚ್ಚ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಬಿಟ್ಟು ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅವಳ ಹಿಂದೆ ನಿಂತ ಊಳಿಗದವಳು ಅವಳ ಕೂದಲು ಬಾಚಿ ಹೆರಳು ಹಾಕುವ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾಳೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಪರಿಚಾರಕಿಯೋರ್ವಳು ಭಾರವಾದ ಕನ್ನಡಿಯೊಂದನ್ನು ಎರಡೂ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಒಡತಿಗೆ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಸೀಬಿ ದೇವಾಲಯದ ಹೊರ ಗೋಪುರದ ಮುಚ್ಚಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ರತಿ ಕ್ರೀಡೆಯ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ರಸಿಕನೋರ್ವನು ಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೂ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದು, ದೃಶ್ಯವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನಲ್ಲೆಯ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾದ ಕೂದಲನ್ನು ನಲ್ಲನು ಬಾಚಿ ಮುಡಿ ಕಟ್ಟುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆಕೆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಇಂಥ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲು ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಕಾಲಚಕ್ರದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಅವೆಲ್ಲ ನಶಿಸಿ ಹೋಗಿರಲು ಸಾಕು.

ಶಿಲ್ಪಿ ಚಿತ್ರಕಾರರಂತೆ ಕೊರಡನ್ನು ಕೊರೆದು ಸುಂದರವಾದ ತೇರು (ರಥ)ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಗುಡಿಗಾರರಿಗೂ ಕನ್ನಡಿ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ವಸ್ತು. ಆದರೆ ಅವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ನೋಡಿ ಆನಂದಿಸಲು ಶ್ರಮ ಪಡಬೇಕು. ರಥಗಳ ಅಂಕಣಗಳು ತೀರ ಚಿಕ್ಕವಾಗಿದ್ದು ಕಣ್ಣಿನ ನೇರ ನೋಟದ ಸ್ತರಕ್ಕಿಂತ ತುಂಬ ಎತ್ತರದ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಪ್ರತೀವರ್ಷ ಜಾತ್ರೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಎಣ್ಣೆ ಸವರುವದರಿಂದ, ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಪ್ಪಿಡುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಶಿಲ್ಪ, ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳಿಗಿರುವ ನಯ-ನಾಜೂಕುಗಳ ಕೊರತೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತೀರ ಹಳೆಯದಾದ ತೇರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಾಗ, ಇಂಥ ಚಿತ್ರ ಕೊರೆದ ಕೊರಡುಗಳು ಬಿದ್ದಿರುತ್ತವೆ. ಅವನ್ನು ತೊಳೆದು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಧ್ಯ. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಉಪಕಥೆಗಳ ಚಿತ್ರಪಟ್ಟಿಕೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜನಜೀವನದ ದೃಶ್ಯಾವಳಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವದು ಈ ಕಲಾಕಾರರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಪ್ರಣಯಶಿಲ್ಪಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಇರುತ್ತವೆ. ನಂಜನಗೂಡಿನ ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ತೇರಿನ ಮೇಲೆ, ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಯುವತಿಗೆ ರಸಿಕನೋರ್ವನು ಕೀಟಲೆ ಕೊಡುವ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಕನ್ನಡಿಗಳಿಗೆ ಹಿಡಿಕೆಯಿರುವದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದರೂ ಈ ಕನ್ನಡಿಗೆ ದಾರಗಳ ಹಿಡಿಕೆಯ ಜೋಡಣೆಯಿದೆ. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಶ್ರೀರಂಗ ದೇವಸ್ಥಾನದ ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಉಬ್ಬು ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುಣವಂತೆಯ ತೇರೊಂದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ವೈಮರೆತಿರುವವಳ ಚಿತ್ರವಿದೆ.

ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಮಾಸ್ತಿ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಸತಿ ಹೋದವರನ್ನು ದೈವತ್ವಕ್ಕೆ ಏರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳನ್ನು ಪಾರ್ವತಿ ಇಲ್ಲವೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿ (ಮಹಾಮಾಯಿ)ಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿ, ದೇಗುಲಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವವರೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಮಾರಕಗಳಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಮುತ್ತೈದೆಯರು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಾಸತಿಯರಾಗುವವರು. ಹೇಗೆ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ? ಅವರ ಸಿಂಗಾರ ಸಾಧನಗಳು ಯಾವವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು ? ಎಂಬುದರ ನಿಚ್ಚಳ ಕಲ್ಪನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೇದಿಗೆಯಂಥ ತೀವ್ರ ಸುಗಂಧ ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಹೂವನ್ನು ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣೆದು ತಲೆ, ಬೈತಲೆ, ಕಿವಿ, ಕೊರಳು, ಕೈ–ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಅನೇಕಾನೇಕ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಅವರು ತೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಟವಾದ ಕಸೂತಿಯ ಕುಪ್ಪುಸ ತೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಿಂಬೇಹಣ್ಣು ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿರುವದು, ಮಾಸ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಶ್ಯ. ಕೆಲವು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ಪೂಜಾಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಸಕಲ ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ನಿಯಮಿತ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರಗಲ್ಲಿಗೆ ಕಲಶ–ಕನ್ನಡಿಗಳ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ದತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಮಾಡಿದಂತೆ, ಮಾಸ್ತಿ ಕಲ್ಲಿಗೂ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ–ಪುರಸ್ಕಾರ ಸಲ್ಲಿಸಲು ವಿಶೇಷ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ಮುದ್ರಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಚ್ಚಿನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರು 'ಸೌಗಂಧಿಕಾ ಪರಿಣಯ'ದಂತಹ ಸಚಿತ್ರ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥ ಸುಚರಿತ ರಾಜನ ಕಥೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕೊಟ್ಟರೂ ಕಲಾಕಾರರು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಿಲ್ಲ. ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಿಂದ ಕಿರುಕೈಗನ್ನಡಿಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಭವ್ಯ ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಗೃಹಾಲಂಕಾರಗಳ ಸಾಧನಗಳಾಗಿ ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ಬಳಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಕನ್ನಡಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಹಿತ್ತಾಳೆ, ತಾಮ್ರ, ಕಬ್ಬಿಣಗಳ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಇವಕ್ಕೆ ಬಳಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇಂಥ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಯ ಸ್ಟ್ಯಾಂಡುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಅನೇಕ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಲಂಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡಬಹುದಾದಂಥ ನಿಲುವುಗನ್ನಡಿಗಳು ಆಗಲೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದವು.

ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳನ್ನು ನಾಪಿತರಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅವರೂ ಹೆಂಗಳೆಯರಷ್ಟೇ ಕನ್ನಡಿಗಳಿಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿದ್ದರು. ಸಂಸಾರದ ಆಕರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಕಾವಿಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೊಡುವ ಓರ್ವ ಯೋಗಿಗೂ ಕನ್ನಡಿಯ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಬಿಡುವದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ! ಅಂತೆಯೇ ಭಟಕಳದ ಇಂಥ 'ತ್ಯಾಗಿ'ಯು ಕಿರುಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೈಗನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಿವಿಯ ರುದ್ರಾಕ್ಷದ ಓಲೆಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಂತೆ ತೋರುವ ಒಬ್ಬಾತ, ಸೇವಕನಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ತನ್ನ ಮೀಸೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸಿರಿವಂತರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಬೇಕಾದಂತೆ ತಿರುಗಿಸಿ, ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ತೋರಿಸಲು ಪರಿಚಾರಕರು ಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜರು ಓಲಗಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಸರಿಯಾಗಿವೆಯೋ ? ಎಂದು 'ಆದರ್ಶ'ದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು ! ಸೇವಕರು ಗಾಳಿ ಬೀಸುವಾಗ, ನರ್ತಕಿಯರು ನರ್ತಿಸುವಾಗ ಎತ್ತರದ ಕಾಲುಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಆರೂಢನಾದ ಉಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಿಯೋರ್ವನು ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತಿದ್ದಾನೆ.

ಕನ್ನಡಿಗ ಎಷ್ಟೇ ಬಡವನಾಗಿರಲಿ, ಸಿರಿವಂತನಿರಲಿ, ಕನ್ನಡಿಯೆಂಬ ಶೃಂಗಾರವಸ್ತು ಅವನ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಂಪ್ಯುಟರ್ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗೆ ಯಾವ ಭವಿಷ್ಯ ಕಾದಿದೆಯೋ ಎನ್ನುವದು ತಿಳಿಯದು !